

האדר"ת, רבה של ירושלים, ציוני מדיני *

מאת א. ר. מלאכי

וכי' ¹⁸ בא להם מפני שלא השכילו לדעת טוב הדבר ואשרו כי מלבד התקוה הנשקפת לנו מזה לימים יוצרו הנה תוכן ענין ישוב א"י בעצמו הוא נעלה ונשגב מאוד כמו שהוא פשוט לכל בר בי רב כי מצות ישוב א"י גדולה מאוד ואין ערוך אליו מכל המצות שבתורה שמטעם זה התירו חז"ל לעשות בעבורה מלאכה דאורייתא ע"י עכו"ם כנזכר במס' גיטין ד"ח ע"ב, מה שלא התירו כן בכל שאר המצות שבתורה ככתוב בתוס' שם ד"ה אע"ג ¹⁹ ורק במצות מילה נסתפקו התוס' ובב"ק ד"פ ד"ה אומר אם גם בה התירו חז"ל כן מטעם שגם היא נעלה בערכה על יתר המצות כמוזכר בש"ס בכ"מ ²⁰. ולכן הורגלתי לאמר כי העובד עבודה בא"י בשדה או בכרם הנה הוא שקול כאילו נושא תפילין עליו כל היום ועוסק בתורה בלי הפסק, ואולי הראשונה תכריע עוד הכף יותר, יען כי בעת שהוא עוסק בעבודת הארץ הנה הוא מקיים מצות ישוב א"י הגדולה והחשובה יותר מכל מצות שבתורה ובכל עת ורגע תחת אשר יחשוב לעבוד אדמתו להביא טרף לביתו הנה הוא עוסק ביישובה של עולם למלא בזה רצון ד' בקיום המצות היותר חשובות כי כשהוא חורש שדהו בכל חפירה וחפירה שהוא חופר ומשדד אדמתו הנהו עובד ד' באופן היותר נעלה ושהוא זורע מקיים מצותו בכל זרע וגרעין אשר יזרע כן בכל איזה עבודה בשדה שיהיה לכל בהם הוא עושה רצונו יתעלה בלי הרף, ומה שמח לבי כי כאשר הפשתי בספרים אל אשר הולכיני דרכי עיוני באחד מעניני לימודי, מצאתי על דרכי הדברים שכתבתי כהויתן בס' ח"ס חלק ששי בחידושי לפרק לולב הגזול בדף א' ד"ה דומה לכושי שכ' במה שאמר ר' ישמעאל בברכות דף ל"ה ע"ב ואספת דגנך מית' ²¹ לפי שנאמר לא ימוש סי' התורה מפני יכול דברים ככתבן ת"ל ואספת דגנך הנהג בהן מנהג דרך ארץ, שדברי ר' ישמעאל אינם אמורים רק בא"י שהעבודה בקרקע גופה מצוה משום ישוב א"י ולהוציא פירות הקדושים, וע"כ צייתה תורה ואספת דגנך ובעוה זורה גורן בלילה משום מצוה. וכמו שלא יאמר לא אניח תפילין מפני עסק התורה כן לא יאמר לא אאסוף דגני מפני שאני עוסק בתורה. אבל כשאנו מפורזים בעו"ה בין אר"ה וכל שמרבה העולם ישוב מוסיף חורבן בעבודת ה' והוסיף עוד שם דאפשר שגם שאר אומנות שיש בהם ישוב העולם הכל בכלל מצוה בא"י ורק בחו"ל אנו סומכין ע"ד ²² ר' נהוראי סוף קדושין מניח אני כל אומנות שבועלם ואיני מלמד את בני אלא תורה ולא בא"י יעו"ש ²³ מה שמרמו בזה בדברי הש"ס סוכה שם. אלה הדברים היוצאים מפי גאון נורא וקדוש כמוהו שלדבריו עסק התורה בא"י אינו חייב כמו בחו"ל, הביט ותמה, היש חיך מתוק מזה כי בכל שיעמול האדם בארץ בשלו בעסקי הרשות בעבור צרכי גופו הוא מוסיף ג"כ ²⁴ שלימות בנפשו, וא"כ איפה הלא טוב לנו עוללות עסקי הרשות בא"י מבציר המצות היותר חשובות בחו"ל, יען כי שמה בארצינו שלימות הגוף ושלימות הנפש תואמות תהיינה ויחד צמודות תתהלכנה כל תפרדנה. ואף כי לא נעשה שקר בנפשותינו להשיא את עצמינו בשוא נתעה להתרפות במלאכתנו מלאכת הקודש שהחזקנו בה עד הנה להחזיק לומדי

* ראה "בצרון" כרך ס"ג, חוב' ו' וד' תשל"ב.

(18) "כל דור שאינו נבנה בית המקדש בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו" (ירושלמי

יומא, פרק א', א).

(19) ובכל זאת.

(20) דברי המתחיל אף על גב.

(21) מה תלמוד לומר.

(21*) על דברי.

(21**) יעייין שם.

(22) גם כן.

תורה בא"י ולהספיק להם כל צרכיהם. חלילה לנו מלחשוב כן להעלות מחשבת פיגול כזאת ברעיונינו ח"ו, לא תהיה כזאת בישראל כי כל מה שאמרנו למעלה איננו כ"א רק בפרטי האנשים מעמינו הרוצים להקל מעליהם עול תורה במקצת ולהתנהג בהם מנהג דרך ארץ שהמקום מוכשר לזה יותר בא"י מבחו"ל, אבל בכלל מחוייבים אנחנו להגדיל תורה בא"י ולהאדירה להרבות בישיבות ובתי מדרשות לפרנס החכמים ותלמידיהם בכל צרכיהם. כי מי לא ידע שהתורה היא קיום האומה הישראלית ורק היא חיינו ואורך ימינו ובלעדה כלא אנחנו, ועץ חיים היא רק למחויקים בה, ומי שלא יחשוב כן הנה הוא ככופר בתורה הקדושה, ולהפך עוד צריכין אנו להוסיף אומץ, להרים קרן התור' בארץ הקדוש' בעת רופפו עמודי' ומטו יסודותי' בארצות אחרות לרוממה ולנשאה באופן היותר נעלה להמציא לתושפי התורה מחיתם ברוחה, למען יוכלו אדירי התור' והכמ"י הגדולים להתענג על טוב העולם כעשירי עמינו לחיות חיים נעימים ולדור בדירות מרווחות בכל הוד והדר לכבוד בית ישראל כאשר יחיו חכמי העמים וגדוליהם, ולא יהי' ניכר משפלות הבית וכותליו ותושך תארו כי בעלו חכם גדול הנהו. בכל זאת כמו שמחוייבים אנחנו להחליץ חושים להרים גם דגל התורה בארצינו, כן ביותר חוב גדול וקדוש מוטל עלינו להושיב בה אנשים פשוטים לעבוד אדמתה כורמים ויוגבים, ולהרבות בתור' בעלי אומנות ומלאכת יד, ואנשים עוסקי מקנה וקנין לתומכם ולסעדם בכל אופן טוב ומועיל למען יוכלו להפיק תועלת מכלי מפריע, כי זהו עיקר ישובה של ארץ וקיומה ואלמלא עליא לא מתקיימי אתכליא, ובחסד ד' במשך הימים תהי' הארץ כגן עדן לפנינו.

וברור לי כי לו חיו כיום הגאונים שבדורות שלפנינו, כמו הגאון רע"א והח"ס²² ורבים כמוהם בעת הזאת, אשר החזון של ענין ישוב א"י נפרץ, ואין הדבר חלוי רק בנו להתנדב לזה כסף תועפות ובהשתדלות רב, בלי תפונה שהיו הקדושים האלו עוברים את כל מלאכתם בקדוש לעסוק ולהשתדל רק בפניה הזאת ברוב עמל ויגיעה וחגרו שארית אונם להוציא הדבר לפעול, ואחריהם כל אדם ימשוך להיות לעזר למו בכל אשר יפנו, כי מי יראה אלה גדולי הדור יוצאים לעזרת ד' בגיבורים ולא יצאו. אך מה נעשה בדור יתום הזה אשר דורשי טובת הכלל מעטו וחסרו אנשי אשכולות אנשים שהכל בהם שעם כל גדלם ושקידתם בתור' ועבודה ידעו ג"כ²² צרכי עמינו המרובים, חסרונותיהם ותקנותיהם לפי העת והזמן, דור שכל מגמתם להנאות עצמם ואיש את אחיו לא יעזרו, אף לא ישתתפו בצרות הכלל, דור אשר לבם צפון משכל מבלי להרגיש את אשר הביא הזמן בידם בהשגחה העליונה, ואשר נדרש מאתם לפעול בו ולהשתדל ככל אשר תמצא ידם. חלילה לי מלדבר תוהה על הכשרים שבדור, יודעים אנחנו שהגאונים שבדור כולם אהובים כולם ברורים כולם יראי אלקים אנשי אמת, אל תאמינו אתם השרידים שבעם שנגעתי בקצה עטי בכבודכם הרמה, אל תאשימוני לאמר שאליכם כוננתי חצי בדברים קשים כגידיים כאלה, כי לא תאמנו. יודע אני מך ערכי וחלילה לי להשפיל גדולתכם ולחלל יקרת כבודכם היתפאר קצוץ כנפים להחשיך השמש בצהרים, ועקר כוננתי אל יתר העם ומאשריו מתעים אשר השם אלוה חכמה ולא חלק להם בבינה. רק לא אפחד מכם נשואי פנים, שאוני אתם אדירי התור' שאו נא לפשעי אם אומר שכמה דברים גם אתם לא יצאתם ידי חובתכם כי תשבו ספונים בבתיכם ולא תביטו לחומלה ממרום כסאכם על עניי הצאן אלה ההולכים חשכים ואין גוגה להם, ולא תשגיחו בדברים הצריכים תיקון וחיווק בעם ישראל, אך אבלום פי ואחדל מדבר עוד כי יראתי פן אלכד בפצותי פי נגד קדושי עליון וברוב דברים לא יחול פשע, אבליגה נא על חפצי לשום רסן למו פי ואשוב למטירתי כי אחת דברתי ואשנה ואשלוש לאמר: על מה הננו צועקים עתה בבוא עלינו ימי הרעה ויגון עוני ולחץ, ומי אשם בדבר זה אם לא אנחנו בנפשינו, הלא אולת אדם תסלף דרכו ועל ד' הטוב יועף לבו, כי כבבר תועה במדבר שממה לא ידע נתיב יושר וארחות ארץ נושבת נסרתו ממנו אם יקרה ד' לפניו איש מנהל יודע המסילה הנכונה להדריכו בדרך ילך, הנה נפשו תמלא או גיל ותדוה וכל (סוף בעמוד 45)

קרביו תודות יהמיון להאל הפודה אותו מתוהו יליל ישימון ולאיש חסדו שהתנדב להצילו מרדת שחת. אכן אם הוא לא שמע בקול מורוהו לשוב ויעקים את דרכו ללכת ארחות עקלקלות עד נשאר תועה בארץ תלאובות בלי מצוא הדרך הנכונה, הלא הוא בעונו ימות במדבר צי' בארץ צלמות ודמו בראשו יהי, כן אנחנו אחרי נגלו לפנינו ע"י חכמי ישראל הגדולים אנשי השם כהגאון ר"צ קאלישער ומרעהו הגאון החסיד ר' אלי' מגרידץ צ"ל דרכי יושר ללכת אל ארץ גושבת מה שלא זכו לזה בדורות שלפניהם שלא הי' הזמן מוכשר לזה, ולא הטינו אזנינו להקשיב דברי אמת היוצאים מפי משיחי ד' אלה מה נאמר ומה נדבר עוד, האלקים מצא את עונינו אשר כולנו כצאן תעינו, והשקענו נפשנו במצולת העצלות ולא דאגנו לאחרינו עד אשר כלינו שנותינו בהבל, וכבר עפו מבחר העתים שהיו מוכנות לפעול ישועות בקרב הארץ, ואין לנו כי אם להצדיק את דין שמים עלינו להתחרט על העבר ולהטיב דרכינו בעתיד, ולהתחזק לפחות בימים האלה, כשכבר החרב מונח על צוארינו בל נהי חלילה ככלב שב על קיאו וככסיל שונה באחלת.

אחרי הדברים והאמת האלה יבין כל אדם שכל אשר נדבר עד כה בעלי מכה"ע ארוכות וקצרות לטובת המדוכאים והמגורשים הכל שטות והבל גם פשע ומרד, כי אחרי שנוטל עלינו לעזור אותם במשען כסף ומוכרחים המה לשנות מקומם ולעקור דירתם אין לנו דרך אחרת כי אם להובילם אל ארץ נחלת אבותינו מעולם, כי לא די לנו העונש הבא עלינו על שמאסנו בארץ חמדה מכבר כאשר אמרנו למעלה די והותר ואיך נוסיף סרה לספות חטא על פשע, ע"כ מחוייבים אנחנו לעמוד על נפשותינו נגד אלה החפצים להעתיקם למקומות אחרות, ולדעתי הדבר מוטל על כבודו הרמה לצאת לישע עמינו, להרעים ע"ז בקול בכל מכה"ע העברים לבל יוכלו עושי עול המואסים בארץ חמדה להפיק חפצם ולהראות לכל באי עולם את טוב הארץ ויפיו ולהבינם כי אין לנו עצה אחרת רק להסיע את כל היוצאים מארצינו ברשות ממשלתנו לארץ שגרנו בה אבותינו מעולם ושבו בנים לגבולם ושם ינוחו יגיעי כח...

